

ΜΕΛΕΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΥΜΗΣ.

Β' 1).

Λέξεις ιστορिकाὶ καὶ ὀνόματα κύρια, λείψανα τῶν Βυζαντιακῶν καὶ Φραγκικῶν χρόνων.

§ 1.

'Κονομαχῶ = εἰκονομαχῶ, ῥῆμα ἐνεργητικόν — βιάζω, πιέζω, ἀναγκάζω τινὰ νὰ πράξῃ τι.

«Ὁ δεῖνα μὲ κονομαχεῖ ἀπολογοῦ γὰ νὰ κάμω τὸ καὶ τό», δηλ. ὁ δεῖνα μὲ πιέζει ἐπιμόνως ἀπὸ πολλοῦ νὰ πράξω τοῦτο ἢ ἐκεῖνο.

'Ἐπιτρέπεται νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ λέξις εἰκονομαχῶ διατηρήθη ἐν Σύμῃ ἀπὸ τῶν εἰκονομαχικῶν χρόνων;

§ 2.

Φραγγοπιάννομαι, ῥῆμα παθητικόν—κρατοῦμαι ὑπὸ τινων ὡς αἰχμάλωτος διὰ δόλου.

«Δὲν ἤξεύρω πῶς ἔκαμα κ' εὐρέθην μὲ τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε κ' ἐφραγγοπιάστην κ' ἐν ἐμποροῦσα νὰ ξηκολλήσω ἀπὸ κοντά των», δηλ. ἐπιέσθην ὑπὸ τινων καὶ ἔμεινα ὡς αἰχμάλωτος μετ' αὐτῶν.

Καὶ ἐπὶ ναυτιλλομένων· «εῤάξαμε 'στὸ τάδε μέρος, ἐκακοσύνεψεν, ἐφραγγοπιάστημεν ἐκεῖ δὰ κ' ἐν ἐμπορούσαμεν νὰ σηκωστοῦμεν», δηλ. ἠγκυροβολήσαμεν εἰς τι μέρος, ἐπῆλθε τρικυμία, ἐμείναμεν ἐκεῖ ὡς ἀποκεκλεισμένοι καὶ δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀναχθῶμεν.

Φρονῶ ὅτι ἡ λέξις ἔμεινεν ἀπὸ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων.

§ 3.

Χρυσόβουλλα = χρυσόβουλλα.

«Ὁ δεῖνα εἶναι ἰατρὸς ἢ ἄλλο τι μὲ τὰ χρυσόβουλλά του».

1) См. Виз. Врем. XII (1905), стр. 172—190.

Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοοῦνται τὰ διπλώματα ἢ ἀποδεικτικά ἐγγραφα προσώπου. τινός.

Ἡ λέξις ἔμεινεν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων.

§ 4.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν σταυροφόρων.

Εἶναι φράσις δηλοῦσα ὅτι πρᾶγμα ἢ κτίσμα τι ἀνάγεται εἰς τοὺς σταυροφορικούς χρόνους.

§ 5.

Ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Γενοβέζου ἢ τῶν Γενοβέζων.

Γενοβέζος = Γενοῦήσιος.

Διὰ τῆς ἀνωτέρω φράσεως δηλοῦται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς Σύμης, ὅτι πρᾶγμα τι ἢ κτίσμα ἀνάγεται εἰς τοὺς χρόνους τῆς θαλασσοκρατήσεως καὶ κυριαρχίας εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἀνατολῆς τῶν Γενοουησιῶν. Περιέργον δὲ ὅτι ἐν Σύμῃ διετηρήθη τιαύτη φράσις, ἐν ᾗ διὰ τοὺς Ἰππότας τῆς Ῥόδου δὲν διετηρήθη παρομοία φράσις. Φαίνεται ὁμως ὅτι εἰς τὸ ὄνομα τῶν Γενοβέζων περιλαμβάνουσιν ὅλους τοὺς Φράγκους τῆς λατινοκρατουμένης Ἀνατολῆς.

§ 6.

Σαρακηνός, ὁ — οἱ.

Τοῦρκος Σαρακηνός.

Σκυλλί Σαρακηνό.

Ἐμειναν αἱ λέξεις ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σαρακηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ κακὰ ἐδοκίμασε καὶ ἡ Σύμη βεβαίως.

§ 7.

Σεβαστή, ἡ.

Ἦ ὄνομα γυναικῶν ἔμεινεν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ λατινικὸν ἐπώνυμον τῶν αὐτοκρατειρῶν Augusta ἐξελληνίσθη εἰς Σεβαστήν.

Ἐν Σύμῃ ἔμεινεν οὕτω τὸ ὄνομα Σεβαστή, ἐν Ῥόδῳ ὁμως μετετρέπη εἰς Σεβαστούλλα κτλ.

§ 8.

Ἀποκουή = Ὑπακοή.

Ἦ ὄνομα γυναικῶν ἐξ ἐπωνύμου μονυδρίου τῆς Θεοτόκου.

§ 9.

Δύχισσα και Δύκαινα και Δυκαινιό.

Εἶναι ὀνόματα γυναικῶν, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς κυριαρχίας διαφόρων δουκῶν Φράγκων εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου. Τοὺς τίτλους δὲ Δουκῶν και Κομήτων ἔφερον και πολλοὶ τῶν Ἴπποτῶν τῆς Ῥόδου.

§ 10.

Κουμίστα, Κουμιστιιό, Κουμιστάδαινα.

Ῥονόματα γυναικῶν.

Ῥεάν προέρχονται ἐκ τοῦ κόμισσα, ἔμειναν και ταῦτα ἀπὸ τῶν φράγκικῶν χρόνων.

§ 11.

Καλοδούκας, ὁ.

Ῥονομα ἀνδρῶν.

Πιστεῦω ὅτι εἶναι ἐκ τοῦ Καλο — Δούκας [= Καλός Δουξ και οὐχι Καλός — Λουκᾶς].

Νικέλαος Καλοδούκης ἱατρός ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν IB' αἰῶνα· ὄρα περιοδικὸν «Παρνασσόν», ἔτος Β' σελ. 487.

§ 12.

Βιγλιάρης, — ὁ σκοπός, σκοπιωρός.

Ῥεν Σύμη ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων οἱ κάτοικοι συνετήρουν ἐπιτηδες σῶμα ἐκ πολιτῶν, συνήθως καθεστηκυίας ἡλικίας, ἤτοι ἀπομάχων ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν τοῦ βίου και μόνον ἔργον ἐχόντων νὰ ἐπισκοπῶσιν ἀπὸ ὠρισμένων θέσεων και διὰ σημάτων ν' ἀναγγέλλωσιν εἰς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ φρουροὺς τὰς ἀποβάσεις εἰς τὴν νῆσον πειρατῶν ἤτοι ἐχθρῶν. Σκοπιαὶ ἦσαν διάφοροι θέσεις ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου τῆς πόλεως ὄρους, ὅπερ διὰ τοῦτο λέγεται Βίγλα· τούτων δύο μέχρι σήμερον λέγονται Ῥπάνω βιγλί και κάτω βιγλί. Εἰς τινὰς τῶν τοιούτων σκοπιωρῶν τὸ ὄνομα βιγλιάρης ἔμεινεν οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον, ὡς ἀναφέρουσιν ἔγγραφα τοῦ Ις' και ΙΖ' αἰῶνος.

Ῥλλαχοῦ ὁ βιγλιάρης ἐλέγετο βιγλάτορας.

§ 13.

Ῥπροστολάτης, ὁ (=ἐμπροσθηλάτης ἢ προσθηλάτης;)

Ῥ ὁδηγός ἢ ἡγέτης ἢ προεξάρχων συνοδίας ἢ συντροφίας λέγεται

ἴμπροστολάτης· και γυνή ἂν εἶναι ἡ προεξάρχουσα συνοδίας ἐκ γυναικῶν, λέγουσιν: ἡ δεῖνα εἶναι ἴμπροστολάτης.

Ἡ λέξις ἔμεινεν ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων· ἐσήμαινεν ἴσως τότε τὸν ἀρχηγὸν ἀποστολῆς στρατιωτικοῦ σώματος.

§ 14.

Ῥήας (= Ῥήγας), ὁ.

Τοῦ Ῥήα γυῖός (= Ῥήγα υἱός).

Ῥήόπουλλο (= Ῥηγόπουλλον), τό· και

Ῥήόπουλλα (= Ῥηγόπουλλα), τά·

Ῥῆᾶτα (= Ῥηγᾶτα), τά.

Τὰ ἀνωτέρω ὀνόματα μεταχειρίζονται ὡς κολακευτικὰ και ἐπαινετικὰ ἢ εἰρωνικὰ ἔν τε τῇ ὁμιλίᾳ και εἰς ᾄσματα.

Ἀπέμειναν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν φραγκικῶν κατακτήσεων ἐν τῷ Αἰγαίῳ.

§ 15.

Ἀνάθεμάν το(ν), τρισανάθεμάν το(ν), πεντανάθεμάν το(ν), χιλιανάθεμάν το(ν).

Ἄς πάῃ ᾿ς τ' ἀνάθεμα, τρισανάθεμα, πεντανάθεμα, χιλιανάθεμα.

Ἀναθεματισμένος, τρισαναθεματισμένος, πενταναθεματισμένος, χιλιαναθεματισμένος.

Ἔμειναν ἐκ τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένου ἀναθέματος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅτε ὄχι μόνον ἀπλᾶ ἀναθέματα, ἀλλὰ και δις και τρις ἀναθέματ' ἐκφέρονται κατὰ εἰκονομάχων και αἰρετικῶν.

§ 16.

Πενταφωρισμένος. — ὁ — ἡ.

Μαῦρος πενταφωρισμένος, — ὁ — ἡ.

Ἔμεινεν ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, καθ' οὓς τὸ ἀνάθεμα και τὸ ἐπιτίμιον, ἦτοι ὁ ἀφορισμός, ἐξήσκουν μεγάλην και φοβερὰν ἐπίδρασιν.

Ὁ νεκρὸς τοῦ ἀφωρισμένου μένων ἄλυτος και τούμπανο (= τυμπανιαῖος) εἶχε μέλαν εἰδεχθὲς χρῶμα, ἐξ οὗ και πρᾶγμα μεταλλάσσον τὸν φυσικὸν χρωματισμὸν του εἰς μέλανα λέγουσιν ὅτι εἶναι μαῦρον πενταφωρισμένον.

Ἄλλ' ἀῖν ὅτε φοβερὸν ἦν τὸ ἀνάθεμα, ἦτοι ὁ ἀφορισμός.

Ἦδη ἀπέμειναν μόνα τὰ ὀνόματα αὐτὰ μετὰ τῶν ἐπιτατικῶν προσαυξημάτων των ἐν τοῖς χεῖλεσι τοῦ χύδην ὄχλου ὡς ὑβριστικά.

§ 17.

Δουλεύ(γ)ει γιὰ τὸν Ἄ(γ)ι(ον) Μᾶρκο(ν)).

Παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπὶ γλίσχρω μισθῷ ἐργαζομένων, μάλιστα δὲ ἐπὶ ἐργατῶν ἢ ναυτῶν, τῶν ὁποίων τὸν μισθὸν δόλιοι καὶ ἄδικοι κύριοι ἢ πλείοι ἀρχοὶ τρώγουσιν (= καταχρῶνται) ἐπὶ προφάσεσιν ἀνυποστάτοις.

Ἄγιος Μᾶρκος νοεῖται ἢ Ἐνετικὴ Δημοκρατία, ἢ σημαία τῆς ὁποίας ἔφερε τὸν ἅγιον Μᾶρκον.

Ἡ παροιμία αὕτη δὲν ἀναγράφεται ἐν ταῖς παροιμίαις Ν. Γ. Πολίτου (ἐν λέξει ἅγιος τόμ. Α΄. σελ. 216—251). Ἐκ τούτου ἄγομαι νὰ ὑποθέσω ὅτι ἴσως ἡ παροιμία εἶναι μόνον παρὰ Συμαίοις ἐν χρήσει· ἐὰν δὲ τοῦτο εἶναι ὀρθόν, ἡ παροιμία προῆλθεν ἐκ τῶν σχέσεων τῶν Συμαίων μετὰ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας κατὰ τοὺς αἰῶνας Ιϛ΄ καὶ ΙΖ΄, καθ' οὓς τὰ συμαϊκὰ πλοῖα ἔφερον τὴν σημαίαν τοῦ ἀγίου Μάρκου, προστατευόμενα ὑπὸ τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας (βρα Μελέτας περὶ τῆς νήσου Σύμης Α΄. § 9).

§ 18.

Φραγκιᾶζω (= βραγγιάω, βραχνιάζω, εἶμαι βραχνιασμένος).

Ἐφράγκιασα (= εἶμαι βραχνιασμένος, κατήντησα βραχνός)· ἀπὸ τίς φωνές τίς μεγάλες ἢ πολλῆς ἐφράγκιασα.

Ἐμιλᾶ φραγκιασμένα (= βραχνά).

Δὲν πιστεύω ἢ λέξις νὰ εἶναι παραφθορὰ τοῦ βραχνιάζω· ὑποθέτω μᾶλλον ὅτι ἐσχηματίσθη κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Φράγκων ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐκ τῆς προφορᾶς αὐτῶν, τὴν ὁποίαν ἐθεώρησαν ὅτι ὁμοιάζει πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας βραχνά· ἄλλως τε ἐν Σύμῃ ὑπάρχει ἡ λέξις βαραχνᾶς σημαίνουσα τὸν ἐφιάλτην.

§ 19.

Σᾶν φράγκικον ἀντίδερο (= ἀντίδωρον). Ἐπὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα σκληροὶ ἢ φιλάργυροι κύριοι δίδουσι καὶ σπανιώτατα καὶ ἐν ἐλαχίστῃ ποσότητι.

Καὶ ἡ παροιμία αὕτη ἔλαβεν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν σταυροφορικῶν χρόνων.

§ 20.

Φραγκεύ(γ)ω, σημαίνει κυρίως ὅτι καταλύω τὰς νηστησίμους ὡς Φράγκος ἡμέρας. Ἐλαβεν ἐπίσης ἀρχὴν ἀπὸ τῶν φραγκικῶν κατακτη-

σειν, ὅτε οἱ τηροῦντες ἐπακριβῶς τὰς νηστείας Ὁρθόδοξοι ἀπεκάλουν τοὺς παραβαίνοντας αὐτὰς οὐχὶ αἰρετικούς, ἀλλὰ Φράγκους, διότι ἔβλεπον τοὺς διασπαρέντας εἰς τὴν Ἀνατολὴν Φράγκους οὐδεμίαν νηστείαν φυλάττοντας, μᾶλλον δὲ συνιστῶντας τὴν κατάργησιν τῶν νηστειῶν.

Λέγουσιν ἐπίσης κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῶν κρεωφαγιῶν ὅτι: ἕως σήμερον τρώγουν, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς αὔριον θὰ φάγουν οἱ Φράγκοι.

§ 21.

Φραγκοπαπᾶς, ὁ. Οὕτω λέγεται ἐν Σύμῃ τὸ φυτὸν καὶ ἄνθος μήκων, ὅπερ ἀλλαχοῦ λέγεται παππαροῦνα. Ὑποπτεύω μὴ εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν ὁ ἐρυθρὸς πῖλος τῶν καρδινάλιων, ὃν παρέβαλον πρὸς τὸ ἄνθος τοῦ μήκωνος.

Γ'.

Νομικοὶ ὅροι ἐν παροιμίαις Συμαϊκαῖς.

Μεταξὺ τῶν ἀπείρου πλήθους δημωδῶν παροιμιῶν, ὧν λίαν συχνὰ ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, πλείσται ἀναφέρονται εἰς τὸ δίκαιον. Διὰ τῶν τοιούτων παροιμιῶν ἐκφέρονται πρακτικὰ καὶ θεωρητικὰ ἀξιώματα, ἤτοι ῥήτραι περὶ τῶν διαφορῶν ἐκφάνσεων τοῦ δικαίου, ἧ ὑπολανθάνουσιν ἐν αὐταῖς διαφοραὶ νομικαὶ ἔννοιαι. Ἀποτελοῦσι δὲ αἱ παροιμίαι αὐταὶ τὸ ἄγραφον δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἐσχηματίσθη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ λαοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων· οὐχ ἤττον πολλαὶ τούτων ἐκφράζουσιν ὠρισμένους νομικοὺς ὅρους προερχομένους ἐκ τῶν θεσπισθέντων καὶ ἐφαρμοσθέντων ἀστικῶν νόμων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.

Τὰς τοιαύτας παροιμίας πρῶτος, καθ' ὅσον ἔμοι γε γνωστόν, ἀνεζήτησε καὶ ἰδίαν ἀκριβῆ μελέτην περὶ αὐτῶν ἐξεπόνθη διαπρεπετῆς νομομαθῆς, ὁ Αἰμίλιος Παπινιάνος¹⁾. Ἐν τῇ μελέτῃ δὲ ταύτῃ κατατάσσονται καὶ ὅσαι ἀναγόμεναι εἰς τὸ δίκαιον ἐν γένει περιλαμβάνονται ἐν τῇ συλλογῇ μου συμαϊκῶν παροιμιῶν²⁾.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀνεκδότων παρ' ἔμοι πλείστων συμαϊκῶν παροιμιῶν πολλαὶ ἀναφέρονται εἰς τὸ δίκαιον, ἐξεταζόμεναι κατὰ τὸν τρόπον τῆς μελέτης τοῦ κ. Παπινιάνου.

1) Αἰμιλίου Παπινιάνου Νομικὰ σκαλαθύρματα· τεῦχος Β'. Τὸ δίκαιον ἐν ταῖς παροιμίαις. Ἐν Ἀθῆναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Νομικῆς. 1897.

2) Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, τόμ. Η'. 1874, σελ. 482—489.

Ἐνταῦθα ἐπιτραπήτω μοι, καίτοι ἀδαεὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, νὰ σημειώσω ὀλίγας ἐκ τῶν συμαϊκῶν παροιμιῶν, αἵτινες οὐχὶ θεωρητικώτερον ἢ γενικώτερον ἀλλ' ὠρισμένως ἐκφράζουσιν εἰδικούς ἀστικούς νομικούς ὄρους ἢ ἐκκλησιαστικούς κανόνas.

§ 1.

Τὸ βονικό 'ς τὸ βονικό = τὸ γονικὸν εἰς τὸ γονικόν.

Διὰ τῆς παροιμίας ταύτης ἐκφέρεται τὸ ἐν Σύμῃ ἀρχαιότατον, συνεχὲς καὶ ἀδιάκοπον ἔθιμον, καθ' ὃ ἐπανέρχονται εἰς τοὺς προκίσαντας τὰ προικῶα πράγματα, ἤτοι ἡ περιουσία τῆς συζύγου μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἀτέκνου, ἢ καὶ μετὰ θάνατον τοῦ τέκνου ἢ τέκνων αὐτῆς, ἀδιάφορον ἂν ὁ θάνατος αὐτῶν συμβῆ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρός.

§ 2.

Τὸν τρίτον μου ἀξάερφον τῆς κόρης μου τὸν παίρω.

Διὰ τῆς παροιμίας ταύτης ὀρίζεται ἀπὸ τίνος βαθμοῦ μεταξύ συγγενῶν ἐξ αἵματος ἐπιτρέπεται γάμος, ἤγουν ἀπὸ ἐβδόμου:

§ 3.

Τὸ βασιλικὸ μολίβι δὲν βουλλαῖ ποτέ.

Εἶναι παροιμία Βυζαντινὴ, τὴν ὁποίαν ὁ Μάξιμος Πλανούδης (249) ἀναγράφει, ὅπως τὴν μετέγραψεν ἐξ ὧν βιβλίων συνέλεξε τὰς βυζαντινάς παροιμίας του, ἢ μᾶλλον ἴσως ὅπως αὐτὸς οὗτος τὴν μετήνεγκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐκ δημῶδους:

Βασιλικὸς μόλυβδος οὐ καταδύεται.

Ἐν Σύμῃ ἡ παροιμία λέγεται κυρίως μὲν ἐπὶ φόρων ὀφειλομένων, αἵτινες καὶ μετὰ πάροδον πολλοῦ καιροῦ ἀφεύκτως θὰ ἐξοφληθῶσι καὶ δὲν παραγράφονται· μεταφορικῶς δὲ ἐπὶ τῶν ὀφειλομένων πρὸς ἰσχυρούς, οἵτινες ἀσφαλῶς κατορθοῦσι καὶ τὰ εἰσπράττουσιν.

Ἡ βυζαντινὴ αὕτη παροιμία διεσώθη μόνον ἴσως ἐν Σύμῃ, καθόσον ἐν ταῖς παροιμίαις τοῦ κ. Ν. Γ. Πολίτου (τόμ. Β'. σελ. 65. § Βασιλικὸς) ἀναγράφεται μόνον ὡς φέρεται παρὰ Πλανούδη, χωρὶς σημερινῶν παραλλαγῶν κατὰ λέξιν, ἀλλὰ (ἀντὶ βασιλικὸς) μόνον με παραλλαγῆς: ἀρχοντικός, ἀφεντικός.

§ 4.

Νὰ χτυπήσῃ τὸν κῶλόν του κάτω πέντε (ἢ δέκα) βολές.

Λέγεται ἐπὶ δυστρόπων ἢ δολίων καὶ ἀναξιοχρέων ὀφειλετῶν· δανειστής ἀπαιτῶν καὶ μὴ ἔχων ἐλπίδα νὰ λάβῃ παρὰ τοιοῦτου ὀφειλέτου τὰ ὀφειλόμενα παρ' αὐτοῦ λέγει:

αἶς τὸν ἰχτυπήσῃ κάτω τὸν κῶλόν του κι' ἄς τὰ φάῃ».

Περὶ ὀφειλέτου καταστάντος πλέον ἀναξιοχρέου λέγεται:

αὐτὸς τὸν ἐχτύπησεν τὸν κῶλόν του κάτω».

Νομίζω ὅτι ἡ παροιμία αὕτη ὑπονοεῖ ἔθιμον ἢ νόμον, ὅστις ὑπῆρχεν ἐπὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, περὶ ποινῆς ἀτιμώσεως, εἰς ἣν ὑπεβάλετο ὁ δόλιος χρεωκόπος.

§ 5.

Ἄπο θεόν κι' ἀπ' ἀφεντειά.

Ἡ παροιμία αὕτη νοεῖ νομικὸν ὅρον ἰσχύοντα πιθανώτατα ἀπὸ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων καὶ καθ' ὃν τὰ ἐμπόδια καὶ αἱ ζημίαι καὶ βλάβαι, ὅσαι προέρχονται ἐξ ἀνωτέρας ἀκαταμαχίτου δυνάμεως ἤτοι τῶν στοιχείων τῆς φύσεως (ἀπὸ θεόν) καὶ ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας (ἀπ' ἀφεντειά), καὶ ἐμποδιζοῦσι τοὺς ἀναλαβόντας νὰ ἐκτελέσωσιν ἢ ἀνεδέχθησαν ὑποχρέωσιν, ἀπαλλάττουσιν αὐτοὺς πάσης ὑποχρέωσεως καὶ ἀποζημιώσεως λόγῳ ἀνωτέρας βίας ἢτοι δυνάμεως, ὡς λέγουσι σήμερον.

§ 6.

Ἄπάντρεψες τὴν κόρην σου;

— γειτόνισσαν' τὴν κάμε».

Ἡ συμαικὴ αὕτη παροιμία ἀνάγεται εἰς τὸν βυζαντιακὸν θεσμόν τῆς διὰ τοῦ γάμου λύσεως τῆς πατρικῆς ἐξουσίας· εἶναι δὲ ἀξία σημειώσεως, διότι ὠρισμένως ἀναφέρει: «ἐπάντρεψες τὴν κόρην σου». Τοῦτο δὲ διότι κατ' ἀρχαιότατον ἐν Σύμῃ ἔθιμον αἱ κόραι νυμφευόμεναι καὶ προικιζόμεναι οὐδὲν ἔχουσι κληρονομικὸν δικαίωμα ἐπὶ περιουσίας, τὴν ὁποίαν ἤθελον καταλίπει οἱ γονεῖς ἢ ἀδελφοί.

§ 7.

Ἄποῦ δὲν ἰγρυκᾶ γονιοῦ, παρὰ γονιοῦ καθίπτζει.

Ἡ παροιμία αὕτη ἀναγομένη εἰς τὸν θεσμόν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας ὀρίζει ζωηρῶς τὰ σοβαρὰ ἐκ τῆς παραβάσεως αὐτοῦ ἐπακόλουθα, ἅτινα δύνανται νὰ εἶναι καὶ ὑλικὰ καὶ ἠθικὰ.

§ 8.

Τὸ λάθος ξαναθωριέται.

Καὶ ἡ παροιμία αὕτη ἐκφράζει νόμον βυζαντιακόν, καθ' ὃν «τοὺς μετὰ τινος γενομένους πολλακίς λόγους (λογαριασμούς) ἔξεστι πάλιν ἀναψηλαφᾶν» (Βασίλ. ΙΑ΄. Β΄. θέμ. ξα΄).

§ 9.

Τῶν πεθαμμένων τὰ παραφήματα ᾿ς τῶν τζωντανῶν τὰ θελήματα.

Ἡ παροιμία αὕτη ἐν Σύμῃ νοεῖ, ὅτι αἱ παραγγελίαι τοῦ διαθέτου δὲν εἶναι πάντοτε ὑποχρεωτικαὶ καὶ ἐκτελεσταί, καὶ ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις αὐτῶν ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς θελήσεως τῶν ζώντων, τῶν ἐχόντων συμφέρον.

§ 10.

Ὅπουχει γίδια βόσκει τα,
κι' ὀποῦ τὰ βόσκει τρώει τα.

Ἡ παροιμία αὕτη ἐκφράζει τὸ ἀπόλυτον καὶ ἀναμφισβήτητον δικαίωμα τῆς χρησικτησίας.

Ἐν Σύμῃ μηνὶ Ἰουνίῳ 1905.

Δημοσθένης Χαβιαρᾶς.